

JUBILANTI V ROCE 2015

90 let (1925)

Prof. Zdeněk Salzmann, PhD. (18. 10.)

85 let (1930)

PhDr. Olga Hrabalová (28. 11.)

PhDr. Miloslav Stingl (19. 12.)

PhDr. Vlasta Svobodová, CSc. (31. 1.)

80 let (1935)

PhDr. Richard Suk, CSc. (30. 8.)

PhDr. Marta Šrámková, CSc. (3. 7.)

PhDr. Ivo Vasiljev, CSc. (29. 5.)

75 let (1940)

PhDr. Iva Farkačová (17. 8.)

PhDr. Dagmar Finková, CSc. (30. 4.)

PhDr. František Ledvinka (11. 5.)

PhDr. Miloslav Papík (26. 3.)

70 let (1945)

Mgr. Marie Brandstettróvá (20. 10.)

PhDr. Věra Halászová (3. 3.)

PhDr. Petr Skalník, CSc. (5. 7.)

PhDr. Andrej Sulitka, CSc. (18. 11.)

PhDr. Vítězslav Štajnochr, Ph.D. (15. 4.)

PhDr. Marta Toncrová (23. 7.)

PhDr. Marek Turnský (25. 3.)

PhDr. Eva Večerková, CSc. (16. 9.)

65 let (1950)

PhDr. Věra Hrušková, CSc. (4. 6.)

Mgr. Hana Hubíková (18. 5.)

PhDr. Jan Krist (30. 9.)

PhDr. Miloš Říha (11. 3.)

60 let (1955)

PhDr. Dalibor Hobl (26. 10.)

PhDr. Anna Hřčková (12. 3.)

PhDr. Alena Kalinová (6. 1.)

PhDr. Hana Popelová, CSc. (19. 11.)

PhDr. Magdaléna Rychlíková (25. 5.)

PhDr. Ilona Vojancová (25. 11.)

PhDr. Vlastimil Vondruška, CSc. (9. 5.)

PhDr. Alena Vondrušková (3. 6.)

PhDr. Zita Zemanová (14. 12.)

55 let (1960)

PhDr. Karel Altman, CSc. (11. 5.)

PhDr. Karel Foud (3. 11.)

PhDr. Vladimír Horák (21. 1.)

PhDr. Dana Nováková (16. 4.)

Mgr. Alexandra Zvonařová (5. 11.)

50 let (1965)

Mgr. Olga Floriánová (12. 1.)

PhDr. Edita Marie Mendelová (15. 3.)

Doc. PhDr. Blanka Soukupová, CSc. (24. 3.)

VÝSTAVA *BETLÉMY TENTOKRÁT TIŠTĚNÉ*, STŘEDOČESKÉ MUZEUM ROZTOKY U PRAHY, 28. 11. 2014 – 1. 2. 2015

Nečekaná renesance zájmu o české betlemářství s sebou od počátku 90. let 20. sto-

letí přinesla jistou nadprodukcí vánočních výstav betlémů. Přestože lze mezi nimi každý rok nalézt několik zdařilých výstavních počinů, úroveň mnohých je diskutabilní. Nadprůměrné kvality dosáhl cyklus monotematických výstav ve Středočeském muzeu v Roztokách u Prahy, který v minulých

letech představil například betlémy orlicko-ústecké, třebečské, králické či skříňkové.

Výstava *Betlémy tentokrát tištěné* patří mezi skutečně objevné. Její autorky, Ivana Kubečková a Zita Suchánková, zvolily obtížné téma. Tištěné betlémové archy patří ke svébytným betlemářským fenoménům. Stály u počátku procesu zlidovění tohoto kulturního statku, jeho převzetí lidovými vrstvami z církevního, měšťanského, respektive šlechtického prostředí, a výrazně ovlivnily lidovou betlemářskou produkci 19. století.

Tento druh tiskařské produkce se u nás doposud nedočkal souhrnného odborného zpracování. Stávající betlemářská literatura, včetně stěžejních děl, se omezila spíše na ojedinělejší zmínky. Nároky na uspořádání takto reprezentativně pojaté výstavy ztěžoval fakt, že starší materiál je nesnadno dostupný. Navíc se dochoval pouhý zlomek někdejší produkce, a to i vzhledem k tomu, že betlémové archy nebyly primárně určeny k uchování.

Autorkám se přesto s jasným koncepčním záměrem podařilo naplnit čtyři výstavní prostory o celkové rozloze 160 m² (mj. 34 stavěcích betlémů, z nichž u 26 byly vystaveny rovněž příslušné archy). Ojedinělé doklady přinesla zvláště úvodní místnost, věnovaná nejstarší betlemářské produkci do poloviny 19. století. Díky zápůjčkám různých institucí (např. Krkonošské muzeum Vrchlabí, Muzeum Českého ráje Turnov a Královská kanonie premostrátů na Strahově) se prezentoval skutečně unikátní konvolut 30 archů mědirytin a raných litografií, který doplnily nejstarší artefakty výstavy – dva dřevořezové listy z druhé poloviny 18. století, znázorňující svatou rodinu, anděly a pastýře. Z konce 18. století pochází další unikát v podobě tří

betlémových archů od významného českého rytce Jana Jiřího Balzera. Díla dalších zastoupených tiskařů převážně působících v Praze (mj. Petr Bohman, Waclaw/Wenzel Morak, Václav František Hoffmann) dokládají postupující orientaci výrobců na širší odběratelské vrstvy.

Zavádění nových tiskařských technik, zvláště barevné litografie, a zvyšování nákladů, které vedlo ke snižování cen tisků, umožnily v průběhu 19. století skutečně masové rozšíření betlémových archů. Větším počtem archů a jejich obměnami se zvětšila variabilnost betlémových sestav. Rovněž barevnost betlémů přesáhla možnosti někdejšího kolorování grafik a vyšla vstříc lidové zálibě v sytých barvách. Pro druhou polovinu 19. století byla příznačná masová litografická produkce velkých tiskařských závodů, která na některých místech přetrvala v málo pozměněné podobě až do meziválečného údobí. Na českém trhu byli zákazníci saturováni především výrobky německých firem Kühn v Neuruppinu, Robrahn v Magdeburgu či Schreiber v Esslingenu. V našem prostředí lze předpokládat výrobu v podstatě srovnatelnou po formální stránce (popřípadě přímo ovlivněnou německými vzory), která ovšem nedosáhla analogického vřhlu jako německé tiskárny. Na výstavě byla česká produkce konce 19. století prezentována například jesličkami třebečského vydavatele J. Lorenze.

Toto údobí bylo představeno zhruba třiceti archy a jedním kompletním celkem, větším dílem z majetku soukromých sběratelů (mj. František Karas, Karel Hazdra, Jan Roda).

Velmi obsáhlý oddíl tisků první poloviny 20. století uváděl proslulý betlém Mikoláše Alše. První vydání těchto betlémových archů z let 1902–1904 předznamenalo novou

epochu ve vývoji tištěných archů. Během ní u nás vykrytalizoval svébytný typ betlémů s výrazným uplatněním „národních“ či slovanských prvků, včetně stylizovaných prvků regionální lidové kultury. Do tvorby se zapojila celá škála výtvarníků, od předních a známých umělců (Josef Lada, Antonín Wenig, Marie Fischerová-Kvěchová a další) až po ty, jejichž význam v podstatě nepřesáhl hranice regionu.

První republika rovněž obohatila škálu produkce o reklamní betlémy, na nichž daráči přinášejí Ježíškovi produkty našich výrobců, např. firmy Otta Rakovník, Kolínské cikorky či Franck – Perola v Pardubicích. *Betlém práce* propagoval dokonce výrobky zhruba 100 českých podniků. Kromě zmíněných reklamních betlémů výstava prezentovala další kuriozity jako *Betlém zrození republiky československé* z roku 1921 či *Junácký betlém* z roku 1947.

Po roce 1948 došlo v důsledku změny režimu k přerušení vývoje. Výstava končila připomínkou krátkého období ideologického uvolnění let 1968 a 1969, které provázelo též vydávání reprintů starších betlémových archů, ale i nových děl Jiřího Škopka, Cyrila Boudy nebo Vojtěcha Kubašty. Údobí po roce 1989 si podle slov autorů zaslouží zvláštní prezentaci.

Výstava podala odborně erudovaný, velmi poučný a zároveň návštěvnícky vděčný obraz vývoje produkce tištěných betlémů od jejich prvopočátků do přelomu 60. a 70. let 20. století. Mezi nesporné klady patří doprovodné informace k betlémům, jejich tvůrcům, nakladatelům či tiskařům. Lze jen doufat, že autorky v dohledné době vydají samostatnou publikaci, v níž shrnou výsledky svého dosavadního bádání a popřípadě je doplní o nové poznatky.

Luboš Kafka (EÚ AV ČR, v. v. i.)

SETKÁNÍ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN A KONFERENCE „PRAHA A MENŠINY“

Dne 4. prosince 2014 se uskutečnilo v Praze již 14. setkání národnostních menšin, v jehož rámci proběhla v prostorách Clam-Gallasova paláce mezinárodní konference „Praha a menšiny“, pořádaná Magistrátem hl. m. Prahy, Domem národnostních menšin v Praze, Úřadem vlády České republiky a Etnologickým ústavem AV ČR, v. v. i. v Praze (dále EÚ AV ČR). Akce se konala pod záštitou ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu vlády ČR Jiřího Dienstbiera a zastupitele hl. m. Prahy a bývalého radního pro oblast pražské kultury Václava Novotného. Od roku 2013 se tohoto setkání zúčastňují zástupci již 14 národnostních menšin.

Konferenci moderoval Andrej Sulitka (EÚ AV ČR, bývalý ředitel sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny). V úvodní části kromě J. Dienstbiera a V. Novotného vystoupili Albert Kubišta (zastupitel hl. m. Prahy, bývalý předseda Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin a integrace cizinců), Martin Martínek (vedoucí kanceláře Rady vlády pro národnostní menšiny) a Miloslav Čermák (náměstek hejtmana Karlovarského kraje pro zdravotnictví, sociální věci a neziskové organizace), kteří ve svých sděleních informovali o činnosti jednotlivých rezortů v oblasti národnostních menšin.

První blok konference byl nazván „Přítomnost národnostních menšin v Praze a jejich aktivity“. Jako první vystoupil Zdeněk Uherek (EÚ AV ČR), který se zaměřil na současné národnostní menšiny v ČR v kontextu evropských vývojových trendů. Poukázal na statisticky významné postavení Prahy v zastoupení národnostních menšin